

De Shakespeare-Strauss-Bogaerts-connectie

HET PARK

Roepen om de goden van de lust

De ontstaansgeschiedenis van het recentste stuk van Strauss is merkwaardig. Peter Stein van de Schaubühne wilde nog eens een Shakespeare opvoeren en vroeg zijn vroegere medewerker Botho Strauss om andermaal de dramaturgie te verzorgen. De gesprekken gingen een interessante kant op, weldra waren ze niet meer met Shakespeare bezig, maar zaten ze met eigen ideeën te spelen, waaruit dan *Het Park* is ontstaan.

Enige voorkennis van Shakespeares stuk blijkt nodig om precies te zien wat er in de tekst aan de hand is. Strauss heeft er b.v. de elfenkoningen uit bewaard. Hij heeft ook gemeend dat de twee Shakespeariaanse paartjes, die tijdens de midzomernacht in hun gevoelens verstrikt geraken, nog volledig modern zijn, zodat hij de structuur van dit plot-element rustig kon bewaren. Bij alle andere personages is hij op een speelse manier gaan omdichten.

Botho Strauss is een moralist: hij heeft een grote onvrede met alle modieuze uitingen van de hedendaagse maatschappij, waarbij essentiële waarden zonder veel nadenken over boord worden gegooid. Halfslachtige slogans doen dienst om alle gestichte onheil goed te praten. Over dat onheil gaan zijn stukken. Achter de grillige oppervlakte van zijn tekst, schuilt een eenvoudige gedachte: onze wereld lijdt aan een verlies. Ooit was er nochtans een oud weten dat het leven harmonie verschafte. In *Kalldewey* duikt deze gedachte wat verrassend op in de uitspraak: "De oudjes zijn waarschijnlijk de echte rebellen".

In *Het Park* wordt dit vertaald in mythische dimensies: Oberon en Titania zijn de goden van de lust, maar hun boodschap wordt door onze wereld al lang niet meer begrepen. Bij ons zit de lust ingekapseld, wegge-moffeld. Nochtans gelooft Oberon dat in die lust de sleutel tot het geluk en tot een ontplooid menselijkheid schuilt. Dus gaat hij aan de slag: wij zien hem in het eerste bedrijf wanhopig doende om de meewarige stervelingen (burgermannetjes, uitdagende punks) tot lust aan te zetten. Zijn methode is radikaal maar onefficiënt: hij wordt een exhibitionist in 'de boskes' (zoals Sam Bogaerts dat schitterend vertaalt). De ironische Strauss

verleidt Oberon niet tot een schertsfiguur: de methode mag dan al komisch brutaal zijn, de bedoeling is van goddelijke aard. Lust en goddelijkheid worden op dezelfde lijn geplaatst. Oberon ziet zijn foute aanpak in en past dan een andere tactiek toe. Hij verklaart aan de kunstenaar Cypriaan (een heel verrassende en schitterende omduiding van Shakespeares Puckfiguur) een tovergeheim: Cypriaan moet een erotisch amulet maken. Cypriaan misbruikt de goddelijke gave en wordt een commercieel kunstenaar: hij vermenigvuldigt de amuletten en drijft een winstgevende handel. De absolute lust wordt nu verhandelbaar en in die verwaterde vorm kan ze door de mensen gehanteerd worden.

Strauss voegt daar een historische dimensie aan toe: het eerste bedrijf is de periode van de heidense orde. Nu moet deze religie onderduiken en zich vermommen: Oberon wordt een kabouter, de goddelijke kracht wordt een vorm van bijgeloof. De wereld blijft maar verstoken van de mogelijkheid om lust met geluk te verbinden.

Oberons gade, Titania, blijft wel door de erotische honger voortgedreven. Zij kan in de tot kabouter gereduceerde Oberon haar ideale geliefde niet meer zien. Haar lust gaat op zoek naar andere objecten. Ze heeft haar zinnen gezet op een alles overstijgend orgasme. Daarom neemt zij ook Cypriaan onder de arm en bestelt bij hem het achterste van een koe.

Op dit punt ziet men duidelijk hoe Strauss met de intertekstualiteit te werk gaat: deze merkwaardige episode vindt haar oorsprong in Shakespeares tekst, waar Puck een mens in een ezel omtovert en de elfenkoningin in Titania, als straf, op dit monster verliefd laat worden (het ideaal — Titania — wordt in haar animaliteit belachelijk gemaakt). Maar de mengeling mens-dier leidt Strauss naar een andere klassieke erotische tekst uit onze cultuur: *De Metamorfofen* van Ovidius, waar we de kroniek vinden van alle listen en slimmigheden die Jupiter-Zeus uithaalde om aan zijn seksuele trekken te komen. Ook hij heeft zich op zeker ogenblik omgetoverd tot stier, om alzo de schone Europa te kunnen ontvoeren. Strauss

vervangt man door vrouw en laat, in onze moderne tijdsgeest waar de seksualiteit van de vrouw eindelijk als een gegeven aanvaard wordt, Titania de verzuchtingen van Jupiter hebben. (zonder enige aankondiging laat Strauss Titania Cypriaan plots als Daedalus aanspreken, hiermee verwijzend naar de grote geniale architect, die te Knossos het labyrint bouwde waarin de Minotaurus zijn gang kon gaan.)

Al even interessant is de andere variatie op het thema Bottom, de pocherige ambachtsman, die in ezel wordt omgetoverd: hier laat Strauss de metamorfose toepassen op een burgermannetje (in Bogaerts' bewerking heet hij meneer Ceulemans, wat niets anders is dan de naam van de acteur). Hij wordt meteen een kind en vindt alzo een kinderlijke eenvoud terug, wat bij zijn collega zijn beste koestergevoelens laat bovenkomen. In de tovernacht, die Strauss aan Shakespeare ontleend heeft, komen de diepste verzuchtingen van de personages tot uiting.

Het tweede bedrijf, met zijn ironische utopie, loopt evenwel uit op een koud ontwaken: Oberon blijkt te falen. Zijn goddelijkheid is hij totaal kwijt en aan zijn offer heeft de

Met *Het Park* heeft Botho Strauss een hedendaags meesterwerk geschreven. Voor de Mannen van den Dam heeft Sam Bogaerts een even meesterlijke regie neergezet. Johan Thielemans slijpt zijn mooiste potlood.

Het Park (Lucienne De Nutte) - foto Johan Coppens

